

2013. - № 1 (1). - с. 144-159 // http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/visnik_yg/1/9.pdf

2. Атонян Ю.М. Личность пре ступника. / Ю.М. Антонян, В.Н. Кудрявцев, В.Е. Эминов. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. – 366 с.

3. Васильев В.Л. Юридическая психология: Учебник для ВУЗов. – СПб.: Изд-во «Питер», 2009. – 608 с.

Луцький А.І., ректор Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького,
кандидат юридичних наук, доцент

ВЗАЄМОДІЯ ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ ТА ПРАВОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ ПРАВОСВІДОМОСТІ

Правову ідеологію та правову психологію прийнято вважати складовими правосвідомості, на основі яких вона власне і формується. Разом з тим, у процесі аналізу змісту правової ідеології та правової психології, можна сформулювати ряд спільних та протилежних рис, які одночасно дозволяють говорити про них, як про окремі критерії формування права, так і про спільність у процесі формування суспільних відносин.

Як відомо, існують різні форми суспільної свідомості (політична, моральна, релігійна тощо), за допомогою яких люди пізнають навколишню природу, суспільство і самих себе. Правосвідомість знаходиться в одному ряду з іншими формами суспільної свідомості і володіє усіма властивими іншим різновидам якостями та характеристиками [2, с. 70].

Тобто, правосвідомість – це сукупність уявлень і почуттів, поглядів і емоцій, оцінок і установок, що виражають ставлення людей до чинного і бажаного права. За своєю структурою вона включає три відносно самостійних компоненти, які знаходяться в органічній єдності:

1) правова психологія, яка складається переважно зі споглядальних моментів пізнання, психологічного сприйняття

правових реалій: почуттів, емоцій і переживань людей, пов'язаних із правом;

2) правові поведінкові фактори, в яких «цементуються» інтелектуальні, ідеологічні та психологічні елементи. Ці фактори, відображаючись у мотивах, цілях, внутрішніх установках, врегульованих правовідносинах тощо, багато в чому визначають правомірність поведінки суб'єктів права;

3) правова ідеологія, що відображає результати абстрактного мислення і включає концептуально оформлені поняття та ідеї щодо необхідності і ролі права, його функцій і цінностей, методів і форм реалізації у житті.

Тісно переплітаючись та взаємодіючи між собою, ці компоненти пронизують усю державно-правову дійсність, виступаючи потужним засобом її вдосконалення або, навпаки, стримуючи в колишньому вигляді.

Правосвідомість становить собою систему таких переживань і ідей, в яких виражається ставлення людей не тільки до права, але й до інших явищ правової дійсності. Це усвідомлення права, сукупність поглядів, уявлень, переконань, емоцій, почуттів людини, об'єднань людей або всього суспільства щодо права та його ролі.

Вона складає внутрішню ідеальну детермінанту будь-якої юридичної діяльності: у правотворчій діяльності при створенні юридичних приписів; у правозастосовчій практиці органів держави та посадових осіб при вирішенні конкретних життєвих ситуацій; при незнанні конкретних правових приписів, сприяючи вибору варіанту законослухняної поведінки всіма суб'єктами правовідносин. Особливо це поширено в епоху державних змін, коли старе законодавство вже є нелегітимним, а нове ще не усталилося.

Що стосується правової ідеології, та вона являє собою феномен людського життя, спосіб самовираження та самообґрунтування певної нематеріальної сфери (економічної, соціальної, політичної, національної, демографічної тощо) для надання їй усталеного чи видозміненого образу відображення у людській свідомості.

Проте однобічність посилянь та зорієнтованість на локальний соціальний контекст надають ідеології суперечливості. Через це вона не може функціонувати без ірраціональних настанов, які створюють умови цілісного переживання та ідентифікації індивіда з носіями тієї ж самої ідеології [2, с. 72].

Оскільки ідеологія зорієнтована на колективну свідомість, то неминучою є невідповідність між ідеологією та індивідуальним світоглядом. Останнє є як перешкодою на шляху до повної ідеологізації, так і передумовою для зміни ідеології й появи її нових видів.

Правова ідеологія поєднує визначення «ідеології» та «права» й пов'язана з системою принципів, теорій, концепцій, які відображають теоретичне (наукове) осмислення правової дійсності, усвідомлене проникнення у сутність правових явищ. Це доцільно сформулювати як прагнення до ідеалу правових відносин: уявлення про вдосконалення існуючої законодавчої системи до найвищого рівня, образ якого є орієнтиром для відповідного спрямування.

На думку К. Клименка, роль правової ідеології у забезпеченні розвитку сучасної української держави та громадянського суспільства змінювалася відповідно до різного ступеня впливу на правотворчість та правозастосування в певний проміжок часу [1, с. 32–36.].

Що стосується правової психології та її взаємозв'язку з правовою ідеологією, то варто відзначити, певну відмінність між ними. Зокрема, завдяки правовій ідеології у громадян формується цілісне сприйняття правової дійсності, цілей, завдань та способів правового регулювання суспільних відносин, а також цілей розвитку правової системи країни. Суто психологічне сприйняття права, що є основою такої складової правосвідомості як правова психологія, містить в собі ірраціональні компоненти, які не дозволяють оцінювати правовідносини в правових поняттях, спираючись тільки на правові теорії, концепції та моделі.

Таким чином, правова ідеологія та правова психологія, формуючи структуру правосвідомості, мають притаманні тільки їм

риси сприйняття права. Розкриваючи практичне сприйняття правової дійсності та права, правова ідеологія разом із правовою психологією формують цілісну картину людської свідомості та є ключовими механізмами в процесі розвитку суспільних відносин.

Список використаних джерел

1. Клименко К. Історико-філософські та правові основи методології правового регулювання правовідносин / К. Клименко // Право України. – 2007. – № 3. – С. 32–36.

2. Луцький А. І. Правова ідеологія в українській державі і громадянському суспільстві / А. І. Луцький. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2013. – 276 с.

Медведєв В.С., професор кафедри юридичної психології НАВС доктор психологічних наук, професор

ПРИНЦИПИ СУЧАСНОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Принципи юридичної психології разом з проблемами та категоріями утворюють її теоретичний каркас. Вони виконують засадничу функцію по відношенню до аналізу та інтерпретації психолого-правових феноменів теоретико-прикладного і практичного рівнів. Принципи представляють собою сформульовану у звернутому вигляді психолого-правову теорію, своєрідний наріжний камінь, спираючись на який, досліджуються, пояснюються та прогнозуються різні психолого-правові феномени.

Відкриті на сьогодні систему принципів сучасної вітчизняної юридичної психології утворюють принципи: системно-структурний; генетичний; об'єктивності; детермінізму; єдності свідомості, поведінки та діяльності; особистісно-гуманістичного підходу. У цій системі найменш розробленими чи неоднозначними за інтерпретацією є принципи детермінізму; єдності свідомості, поведінки та діяльності; особистісно-гуманістичного підходу.